

Mākslu terapijas prakses novērtējums Latvijā

Inese Paiča¹, Kristīne Mārtinsone²

¹ Veselības centra 4 filiāle "Bērnus centrs", Latvija

² Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas fakultāte, Latvija

Ievads. Mākslas terapieti veselības un sociālās aprūpes sistēmā Latvijā strādā vairāk nekā piecus gadus. Lai sekmētu profesijas attīstību, nosakot tālākās attīstības uzdevumus, jāapzina aktuālā situācija mākslas terapietu prakses organizācijā un jāsalīdzina reālā mākslas terapietu prakses organizācija ar iepriekš veikto pētījumu, kurā aptaujāti vienas specializācijas – vizuāli plastiskās mākslas terapijas (VPMT) – maģistranti par viņu prognozēm attiecībā uz savu profesionālo darbību [Mārtinsone, 2009].

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis bija izpētīt mākslas terapietu prakses organizāciju Latvijā un salīdzināt četru specializāciju (deju un kustību terapijas, drāmas terapijas, mūzikas terapijas un VPMT) profesionāļu prakses raksturojumus. Pētījums tika veikts Eiropas mākslas terapietu prakses apsekojuma ietvaros. Laika periodā no 2012. gada 10. jūlija līdz 30. oktobrim interneta vietnē (*Bristol Online Surveys System*) mākslas terapieti tika aicināti aizpildīt Eiropas mākslas terapijas aptauju (*Europien Arts Therapies Survey 2011*) [Karkou, 2011], kura pirms tam, šī pētījuma ietvaros, bija adaptēta latviski saskaņā ar testu adaptācijas vadlīnijām. Aptauja ietver sešus jautājumu blokus: a) vispārējā informācija par praksi (t. sk., darba vide un klientu / pacientu grupas), b) teorētiskais pamats un principi, c) galvenās pielietotās pieejas, d) novērtējuma principi, e) biogrāfiskā informācija, f) papildu informācija. Kopumā tika izsūtītas 85 elektroniskā pasta vēstules ar uzaicinājumu piedalīties pētījumā tiem mākslas terapieti, kuri ir a) ieguvuši otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību veselības aprūpē un profesionālo kvalifikāciju ar specializāciju vienā no mākslas veidiem Rīgas Stradiņa universitātē vai Liepājas universitātē (mūzikas terapija), b) ieguvuši līdzvērtīgu izglītību ārzemēs, c) ir šobrīd praktizējoši. Aptaujā piedalījās 65 mākslas terapieti. Par derīgu (pilnīgi aizpildītu) tika atzīta 51 anketa.

Rezultāti. Apkopojot pētījuma rezultātus, var secināt, ka visu specializāciju mākslas terapieti visbiežāk strādā veselības aprūpes iestādēs (43,14%), galvenokārt ar pacientiem (visi vecuma posmi), kuriem ir attīstības traucējumi / mācīšanās grūtības (70,6%), garīgās veselības problēmas (68,6%), fiziskas / sensoras grūtības (54,9%). Mākslas terapieti strādā gan individuāli (86,3%), gan ar grupām (82,4%). Attiecībā uz teorētisko pamatu visas specializācijas kā galveno atzīst integratīvi eklektisko pieeju. Statistiski nozīmīgi atšķiras mūzikas terapijas specializācijas mākslas terapieti, kuri salīdzinoši mazāk savā darbā pielieto psihoanalītisko / psihodinamisko pieeju ($t_{apr} = 5,11$, $t_{krit} = 2,06$, $p < 0,05$). Veicot izvērtējumu, visu specializāciju mākslas terapieti akcentē: drošu terapeutisko vidi (82,4%), klienta / pacienta motivāciju (74,5%), nepieciešamību pēc emocionālas izpausmes (78,4%) u. c., savukārt novērtējot mākslas terapijas procesu – iesaistīšanos procesā (94,1%), izmaiņas uzvedībā (82,4%), verbālo / neverbālo komunikāciju (80,4%). Statistiski nozīmīgi retāk nekā pārējo specializāciju mākslas terapieti mūzikas terapieti novērtējumā koncentrējas uz psihodinamiskiem konceptiem (transference / kontrtransference u. c.). Salīdzinot VPMT specializācijas 2009. gada un 2012. gada datus, var secināt, ka biežāk, nekā bija plānojuši, mākslas terapieti strādā veselības aprūpes iestādēs.

Secinājumi. Pētījuma rezultāti sasaucas ar zinātniskajā literatūrā aprakstītajām tendencēm attiecībā uz mākslas terapietu prakses dažādiem nozīmīgiem aspektiem, īpaši, salīdzinot ar Lielbritānijas pieredzi. Latvijā, tāpat kā citur pasaulē, kur mākslas terapieti ir veselības aprūpes profesija, galvenā darba vide ir veselības aprūpes iestāde, un mākslas terapieti strādā ar visplašāko klientu / pacientu loku, balstoties uz integratīvi / eklektisko pieeju. Var secināt, ka mūzikas terapieti vairāk atšķiras no pārējo specializāciju mākslas terapieti, īpaši jautājumos, kas attiecas uz psihodinamisko pieeju, teorijām, principiem. Pētījuma rezultāti apliecina, ka Latvijas mākslas terapieti veiksmīgi iekļaujas Eiropas mākslu terapijas attīstības procesos. Turpmāk nepieciešams izpētīt mākslas terapietu profesionālo identitāti, nodarbinātību, darba iespējas un veicināt jaunu darba vietu radīšanu.